УДК 336.22 DOI: 10.24411/2306–546X-2017-00009

ОЦІНКА МІСЦЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ В ДОХОДАХ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Калмиков О.В.

Предметом дослідження *виступають теоретичні засади оцінки податкових надходжень в доходах місцевих бюджетів.*

Метою статті *є теоретичне опрацювання проблеми формування місцевих бюджетів, визначення ролі податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів і пошук шляхів їх удосконалення.*

Методологія проведення роботи*. У роботі застосовано сукупність наукових методів і підходів, в тому числі статистичний, структурний та порівняльний методи, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.*

Результати роботи. *У статті визначено сутність податкових надходжень, проаналізовано їх роль у формуванні доходів бюджетів. Розглянуто структуру податкових надходжень до місцевих бюджетів. Визначено основні проблеми мобілізації податків та шляхи підвищення ефективності податкового методу формування доходів місцевого бюджету. Обґрунтовано заходи з удосконалення формування та виконання податкової складової місцевих бюджетів.*

Галузь застосування результатів*: організація та проведення наукових досліджень щодо удосконалення механізму формування місцевих бюджетів у частині податкових надходжень.*

Висновки: *Дослідження практики формування податкових надходжень місцевих бюджетів показали, що , не зважаючи на зростання рівня податкових надходжень та збільшення їх частки в структурі місцевих бюджетів, нині місцеві органи влади не володіють достатніми фінансовими ресурсами для організації управління економікою і соціальною сферою території. Основним бюджетоутворюючим податком є податок на доходи фізичних осіб, який протягом останніх років становив до 60 % доходів місцевих бюджетів. Бюджетна децентралізація спрямована на розширення дохідних джерел, бази адміністрування та надання права органам місцевої влади самостійно регулювати розміри податків та зборів.*

Ключові слова: *місцеві бюджети, доходи місцевих бюджетів, видатки місцевих бюджетів, податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, міжбюджетні трансферти.*

ОЦЕНКА МЕСТА НАЛОГОВЫХ ПОСТУПЛЕНИЙ В ДОХОДЫ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ

Калмыков О.В.

Предметом исследования *выступают теоретические основы оценки налоговых поступлений в доходах местных бюджетов.*

Целью статьи *является теоретическое проработки проблемы формирования местных бюджетов, определение роли налоговых поступлений в структуре доходов местных бюджетов и поиск путей их совершенствования.*

Методология проведения работы. *В работе применена совокупность научных методов и подходов, в том числе статистический, структурный и сравнительный методы, что позволило реализовать концептуальное единство исследования.*

Результаты работы. *В статье определена сущность налоговых поступлений, проанализированы их роль в формировании доходов бюджетов. Рассмотрена структура налоговых поступлений в местные бюджеты. Определены основные проблемы мобилизации налогов и пути повышения эффективности налогового метода формирования доходов местного бюджета. Обоснованы мероприятия по совершенствованию формирования и исполнения налоговой составляющей местных бюджетов.*

Область применения результатов: *организация и проведение научных исследований по совершенствованию механизма формирования местных бюджетов в части налоговых поступлений.*

Выводы: *Исследование практики формирования налоговых поступлений местных бюджетов показали, что, несмотря на рост уровня налоговых поступлений и увеличение их доли в структуре местных бюджетов, в настоящее время местные органы власти не обладают достаточными финансовыми ресурсами для организации управления экономикой и социальной сферой территории. Основным бюджетообразующим налогом является налог на доходы физических лиц, который в последние годы составлял до 60% доходов местных бюджетов. Бюджетная децентрализация направлена на расширение доходных источников, базы администрирования и предоставление права органам местной власти самостоятельно регулировать размеры налогов и сборов.*

Ключевые слова: *местные бюджеты, доходы местных бюджетов, расходы местных бюджетов, налоговые поступления, неналоговые поступления, доходы от операций с капиталом, межбюджетные трансферты.*

EVALUATION OF THE LOCATION OF TAX RECEIVING IN LOCAL BUDGET INCOME

Kalmykov O.V.

The subject of research is the theoretical basis for estimating tax revenues in local budget revenues.

The purpose of the article is theoretical study of the problem of formation of local budgets, determination of the role of tax revenues in the structure of incomes of local budgets and the search for ways to improve them.

 © Калмиков О.В., 2017

Methodology. The paper uses a set of scientific methods and approaches, including statistical, structural and comparative methods, which allowed to realize the conceptual unity of the research.

The results. The article defines the essence of tax revenues, analyzes their role in generating budget revenues. The structure of tax revenues to local budgets is considered. The main problems of tax mobilization and ways to increase the efficiency of the tax method of forming local budget revenues are determined. Measures to improve the formation and implementation of the tax component of local budgets are substantiated.

Areas of results implementation: organization and conducting of scientific researches on perfection of mechanism of formation of local budgets in the part of tax revenues.

Conclusions: The study of the practice of tax revenues of local budgets showed that despite the increase in the level of tax revenues and the increase of their share in the structure of local budgets, local authorities currently do not have sufficient financial resources to manage the economy and social sphere of the territory. The basic budget-forming tax is the tax on incomes of individuals, which in recent years was up to 60% of local budget revenues. Budget decentralization is aimed at increasing revenue sources, the base of administration and the right of local authorities to regulate the size of taxes and fees independently.

Keywords: *local budgets, local budget revenues, local budget expenditures, tax revenues, non-tax revenues, income from capital operations, intergovernmental transfers.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день податки відіграють важливу роль у формуванні доходів бюджетів держави, у тому числі й місцевих. Податкові надходження до бюджету – це злагоджена взаємодія усіх елементів системи, функціонування яких характеризує стан, розвиток податкової системи загалом, зміну в динаміці під впливом зовнішніх факторів. В свою чергу, місцеві бюджети є одним із найсуттєвіших джерел задоволення життєвих потреб населення. Більшість державних видатків, насамперед соціального спрямування, фінансуються саме з місцевих бюджетів. Проте нині переважна більшість місцевих бюджетів в Україні мають вкрай низький рівень власних та закріплених джерел доходів, податкові надходження не забезпечують органи місцевого самоврядування достатніми й стабільними фінансовими ресурсами, чим породжують фіскальний дисбаланс у регіонах. Тому актуальною наразі є проблема підвищення рівня самодостатності муніципалітетів. Реальним шляхом вирішення цієї проблеми є реформування системи податкових надходжень, насамперед, через посилення їх ролі у доходах бюджетів. Податковий вплив на економіку регіонів потребує контрольованості, чіткої спланованості, системності та прогнозованості управлінських рішень. Обсяги та структуру наповнення бюджету податковими платежами визначають засобами фіскальної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми теорії та практики податкових надходжень, а також їх структура були розглянуті у наукових працях як зарубіжних учених, так і вітчизняних. Питання управління доходами бюджетів перебувають у центрі уваги багатьох дослідників галузі державних фінансів, таких як О. Близнюк, А. Буряченко, М. Гапонюк, Л. Лачкова, І. Луніна, В. Опарін, В. Оспіщев, К. Павлюк, Ю. Сибірянська, А. Славкова, В. Федосов, В. Яцюта. Питання збільшення податкових надходжень до бюджетів розглянуто у наукових працях О. Василика, Л. Горбач, В. Зубенка, М. Карліна, Л. Новосад, К. Павлюк, А. Поддєрьогіна, А. Рудик, І. Самчинської та ін.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сутності та ролі податкових надходжень в доходах місцевих бюджетів, оцінка їх сучасного стану, виявлення проблем і резервів їх зростання.

Виклад основного матеріалу. Найпоширенішою класифікацією доходів місцевих бюджетів є їх поділ на податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом й трансферти. Податкові надходження – це встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі), а також місцеві податки та збори (обов'язкові платежі). Зокрема, до загальнодержавних податкових платежів, які формують дохідну частину місцевих бюджетів, належать податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість, акцизний податок, екологічний податок, рентна плата тощо [8]. Вони домінують у системі доходів державного бюджету, що обумовлено сутністю податків як фіскальних інструментів держави.

Формування податкових надходжень бюджету – це процес ініціації, адміністрування та акумулювання податків з застосуванням інструментів фіскального тиску. Наслідки застосування механізму мобілізації податкових надходжень та його роль у наповненні доходів зведеного, державного та місцевих бюджетів відображаються на динаміці цих надходжень та їхньої частки у доходах відповідних бюджетів.

Податкові надходження посідають важливе місце у бюджетних доходах, займають найбільшу питому вагу у структурі доходів бюджету, що у свою чергу впливає на соціально-економічний розвиток держави, а також є одним із інструментів державного регулювання економіки. Податкові надходження бюджету, їх формування, розподіл та використання є важливим елементом системи бюджетно-податкового регулювання економіки, значення якої посилюється в умовах трансформації економічної системи. На цій стадії економічних перетворень вплив держави на розвиток економіки набуває непрямого характеру і реалізується шляхом проведення економічної, в тому числі бюджетної та податкової політики, послідовність та виваженість якої визначають темпи економічного зростання. Розширювати існуючі зобов'язання держава може лише за наявності джерел зростання податкових надходжень до відповідних бюджетів. Податкові надходження виступають важливою формою перерозподілу валового внутрішнього продукту.

Обсяги податкових надходжень бюджету визначаються станом розвитку економіки країни, кількістю економічних агентів та їх активністю, які відповідно до положень національного податкового законодавства

зобов'язані здійснювати відрахування на користь держави, а також потребами держави щодо перерозподілу ВВП та фінансового забезпечення реалізації державних програм. Природа податкових вилучень обумовлює характер утворення податкових надходжень бюджету, формування яких здійснюється державою шляхом вилучення частини доходів чи інших активів платників податків на основі реалізації конституційного права на суверенітет в оподаткуванні. Податкові надходження посідають провідне місце серед різних методів мобілізації бюджетних ресурсів та інструментів державного регулювання економіки, вони є найбільш адекватним і об'єктивним відображенням стану національної економіки (економічного зростання або спаду) [6].

Кожна держава має власну бюджетну систему. Невід'ємною складовою бюджету України є місцевий бюджет. Місцевий бюджет – це бюджет адміністративно-територіальної одиниці (області, району, міста, селища, села), затверджений відповідною радою. Основним завданням місцевого бюджету є забезпечення необхідними грошовими ресурсами фінансування заходів господарського й культурного будівництва розвитку освіти тощо.

Згідно з бюджетною класифікацією, доходи місцевих бюджетів поділяються на: податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, державні цільові фонди та трансферти.

За даними Казначейства, доходи місцевих бюджетів, якщо порівнювати з 2015 роком, збільшились на 24,3% (табл. 1). Темпи зростання доходів місцевих бюджетів коливались від 14,6% у Луганській до 55,4% у Львівській областях. Регіони відрізнялися також і динамікою власних доходів від 14,6% у Луганській до 55,3% у Львівській областях [7].

Уряд очікує на зростання доходів місцевих бюджетів за підсумками 2017 року до 185 млрд. грн.. зі 144 млрд. грн. за підсумками 2016 року. На 2018 рік у проекті держбюджету уряд заклав понад 250 млрд. грн. доходів місцевих бюджетів. Новими джерелами надходжень до місцевих бюджетів стануть частина плати за ліцензування випуску та проведення лотерей, і буде збережено норму щодо акцизу з виробленого та імпортованого палива [4].

Таблиця 1. Приріст власних доходів місцевих бюджетів у розрізі регіонів (без урахування міжбюджетних трансфертів), грн. [7]

№	Регіон (область)	2015 р.	2016 р.	Приріст 2016 р. до 2015 р.,%
1.	Львівська	6411994026	9956388697	55,4
2.	Одеська	6939798253	10763161454	55,1
3.	Івано-Франківська	2571233110	3662591728	54,9
4.	Чернівецька	1656019780	2529930088	52,8
5.	Київська	6141989926	9223880550	50,2
6.	Запорізька	5602207950	8677933686	50,0
7.	Чернігівська	2433623452	3650773064	50,0
8.	Вінницька	3790520488	5651232354	49,1
9.	Миколаївська	2942972518	4338753018	47,4
10.	Кіровоградська	2419045807	3564067129	47,3
11.	Сумська	1860905686	3998944917	47,1
12.	Черкаська	3193408825	4650648803	45,6
13.	Закарпатська	2071088032	3106888856	45,4
14.	Житомирська	2765170396	4021738477	45,4
15.	Херсонська	2273071500	3300013770	45,2
16.	Полтавська	4817727957	6931430374	43,9
17.	Харківська	7872426733	11304632809	43,6
18.	Волинська	2208936933	309224811	40,0
19.	Рівненська	2208442463	3122491214	41,4
20.	Хмельницька	2933668358	4169827198	42,1
21.	Тернопільська	1860905686	2571592528	38,2
22.	Дніпропетровська	13203377167	17944648108	35,9
23.	Київ	22169144145	29183119882	31,6
24.	Донецька	7092878571	8749275719	23,4
25.	Луганська	2163557094	2479146951	14,6
	Всього	120461650956	170645360185	

Визначимо місце податкових надходжень у доходах бюджетів різних рівнів, шляхом проведення аналізу (табл. 2.).

З даних, наведених в таблиці 2, можна побачити, що податкові надходження складають більше 80% доходів Державного і місцевого бюджетів протягом останніх років. Так, у 2015 році податкові надходження склали до Державного бюджету 77% доходів бюджету, що становить 409418 млн. грн., у 2016 році цей показник зріс і становив 82,3%, тобто 503879 млн. грн. Податкові надходження в структурі місцевого бюджету становили у 2015 році 81,5%, що становить 98218 млн. грн., у у 2016 році – 86,1% та 146902 млн. грн.

Ці показники свідчать про те, що роль податкових платежів дуже велика, оскільки ефективність виконання державою своїх функцій та добробут суспільства в цілому залежить від кількості сплачених податків. З розрахунків очевидно, що відбувається ріст частки податкових надходжень у бюджеті країни. Так частка податкових надходжень до місцевого бюджету у 2016 році, порівняно з 2015 роком зросла на 4,6%, що становить 48684 млн. грн, а Державного бюджету на 5,3%, що становить 94461 млн. грн.

Таблиця 2. Структура доходів бюджетів різних рівнів за 2015-2016 р.р.

Вид доходів	Місцевий бюджет					Державний бюджет				
	2015 р.		2016 р.		Темп приросту, %	2015 р.		2016 р.		Темп приросту, %
	сума, млн.. грн..	частка, %	сума, млн.. грн..	частка, %		сума, млн.. грн..	частка, %	сума, млн.. грн..	частка, %	
Податкові надходження	98218	81,5	146902	86,1	49,6	409418	77,0	503879	82,3	23,1
Неподаткові надходження	20148	16,7	21757	12,7	8,0	120006	22,5	103635	16,9	-13,6
Інше	2114	1,8	1986	1,2	-6,1	2127	0,5	4589	0,8	115,7
Всього	120480	100	170645	100	41,6	531551	100	612103	100	15,2
Міжбюджетні трансферти	173980		195395		12,3	3144		4172		32,7

Джерело: розраховано на основі даних http://www.cost.ua/budget/revenue/#1

До факторів, що впливають на обсяг податкових надходжень до бюджету, відносять макроекономічні чинники, які змінюються з кожним роком: розмір ВВП, структура платіжного балансу, законодавча база. Крім цього, на обсяг податкових надходжень до бюджету впливають і мікроекономічні чинники: вибір підприємствами виду свого оподаткування, наявність у підприємств податкових пільг, рівень прибутковості суб'єктів господарювання, розмір їх доходу, витрати на оплату праці в структурі собівартості продукції підприємства, середньооблікова чисельність працюючих, ефективність податкового менеджменту підприємств тощо.

Податкові надходження до місцевих бюджетів включають в себе податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств комунальної власності, плату за землю, плату за ліцензії на певні види господарської діяльності, місцеві податки і збори.

Запровадження реформи децентралізації у 2015 році в частині формування доходів місцевих бюджетів характеризується передачею із державного бюджету місцевим бюджетам 10% податку на прибуток підприємств; 100% державного мита; 100% плати за надання адміністративних послуг; 80% екологічного податку; з нових платежів - акцизного податку - 5%, 25% плати за надра; податку на майно (комерційна нерухомість, легкові автомобілі з об'ємом двигуна понад 3 тис. куб. см); єдиного податку; податку на прибуток комунальних підприємств, місцевих зборів та інших податків.

Практика фінансового забезпечення місцевого самоврядування свідчить про високу залежність місцевих бюджетів від податкового механізму формування доходів (табл. 3).

Незважаючи на збільшення обсягу податкових надходжень із 73270 млн. грн. в 2012 році до 146902 млн.грн. у 2016 році, місцева влада й досі не володіє достатніми фінансовими ресурсами для виконання покладених на неї функцій і завдань.

У 2016 році частка податкових надходжень в доходах місцевих бюджетів становила 86,1%. При цьому основним джерелом їх наповнення був податок на доходи фізичних осіб (78971 млн. грн., або 53,8% від загального обсягу доходів місцевих бюджетів). Слід зазначити, що частка ПДФО могла б бути ще вищою, проте проблемою залишається приховування (тінізація) доходів у вигляді заробітної плати. Іншою важливою проблемою справляння податку з доходів фізичних осіб є те, що податок на доходи з фізичних осіб сплачується до місцевого бюджету за місцем походження доходу (тобто за місцем роботи платника податку), а видатки з місцевого бюджету платник податку отримує за місцем проживання, а не там, де працює. З 2015р. уряд зменшив відсоток відрахувань податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів із 75% до 60%, звузивши таким чином фінансову самостійність регіонів.

Таблиця 3. Податкові надходження місцевих бюджетів України за 2012-2016 р.р. (млн.грн.)

Вид податкових надходжень	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Податок на доходи фізичних осіб	61066	64586	62557	54921	78971
Акцизний податок	1243	1359	159	7685	11628
Податок на прибуток підприємств	443	675	260	4277	5879
Місцеві податки і збори	5457	7314	8056	27041	42261
Плата за користування надрами	1751	1205	1421	1019	1082
Інше	3310	3249	2797	3276	7080
Всього	73270	78388	75250	98218	146902

Джерело: розраховано на основі даних http://www.cost.ua/budget/revenue/#1

Збільшення обсягів надходжень від податку на доходи фізичних осіб зумовлено легалізацією виплати заробітної плати, позитивними тенденціями зростання доходів низькооплачуваних верств населення через підвищення мінімальних соціальних гарантій та зростанням заробітної плати загалом.

Оподаткування доходів фізичних осіб має вирішальне значення для формування дохідної частини місцевого бюджету. Водночас необхідно активізувати чинники як прямого, так і опосередкованого впливу на дані податкові надходження. Це дасть змогу вирішити як фіскальні завдання, що відповідає інтересам держави, так і соціальні відповідно до потреб платників податків.

За період 2006-2010рр. до прийняття нового Податкового кодексу частка місцевих податків у доходах місцевих бюджетів була дуже мізерною близько 1%, причому відбувалось постійне її зниження. Після прийняття нового Податкового кодексу відбулось скорочення загальної кількості місцевих податків до п'яти, зросла роль єдиного податку, що на сьогодні є основним наповнювачем місцевих податків і зборів. У 2016 році було мобілізовано 42261 млн.грн. місцевих податків і зборів, або 28,8% від загального обсягу доходів місцевих бюджетів.

Місцеві податки і збори поки що не відіграють суттєвої ролі у доходах місцевих бюджетів, хоча їх надходження у загальному обсязі збільшилися з 5457 млн.грн. у 2012 р. до 42261 млн.грн. у 2016 р., або на 36804 млн.грн., відповідно їх частка у структурі податкових надходжень місцевих бюджетів збільшилася з 7,4% до 28,8% відповідно. До речі, тут помітну роль відіграє запроваджений 5% акцизний податок з реалізації підакцизних товарів – його сума склала 11,6 млрд грн. Хоча це типовий податок на споживання, до того ж, абсолютно штучний, для окремих громад він став «рятівною соломинкою». В зарубіжних країнах частка місцевих податків і зборів як власного джерела бюджетів місцевого самоврядування становить від 30% до 70%. Так, наприклад, у США за рахунок місцевих податків забезпечується 65 % доходів місцевих бюджетів, у Франції – 60 %, ФРН – 45 %, Великобританії – 36 %, Японії – 33%, в ЄС їх частка сягає 30 % (в основному завдяки податку на нерухомість). Тому саме місцеві податки і збори мають забезпечувати фіскальні передумови самостійності місцевих бюджетів у частині формування їхніх доходів [9].

На поточний момент у системі місцевого оподаткування присутні певні недоліки: фіскальна роль місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів є незначною; у місцевих органів влади не має законодавчих підстав щодо запровадження на своїй території власних податків і зборів; місцеві органи влади все ще незацікавлені в залученні додаткових фінансових ресурсів від справляння місцевих податків і зборів (хоча останні законодавчі зміни повинні спонукати до залучення цих ресурсів).

Розглядаючи податки на доходи та прибуток, необхідно звернути увагу на їх вплив на фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування з іншої сторони. Мова йде про встановлення нової системи вирівнювання за закріпленими загальнодержавними податками (податку на прибуток підприємств та податку на доходи фізичних осіб) – залежно від рівня надходжень на одного жителя. Решта платежів вирівнюванню не підлягають і залишаться в повному розпорядженні місцевих бюджетів. Це сприятиме забезпеченню місцевих бюджетів достатніми ресурсами та стимулюватиме місцеву владу до залучення додаткових надходжень [8, с. 83].

У перспективі основним джерелом наповнення місцевих бюджетів повинен стати податок на нерухомість. Надходження податку на нерухоме майно на 2015 р. затверджені місцевими радами в обсязі 530,0 млн. грн., проте фактичні показники за 2015 р. становлять 736,9 млн. грн., відповідно також спостерігається перевиконання планових показників. Його базу розширюють за рахунок залучення в оподаткування комерційного майна. Проте порядок його нарахування та справляння не відповідає практиці розвинутих країн світу, де розмір податку залежить від вартості об'єкта нерухомості, а не від житлової площі, як визначено чинним законодавством України. Тому необхідно внести відповідні поправки до Податкового кодексу. Крім того, викликає сумніви можливість значних надходжень для місцевих потреб від запровадження податку на нерухомість для сільської місцевості. Оскільки, в умовах економічної кризи та стрімкого зубожіння селян такі ініціативи заздалегідь приречені на провал. Крім того, органи місцевого самоврядування повинні мати право самостійно запроваджувати на своїй території власні місцеві податки та збори, враховуючи специфіку території та наявні там потенційні об'єкти оподаткування [5].

Шляхами зростання податкових надходжень є збільшення обсягів виробництва, підвищенням рівня прибутковості підприємств, також важливе значення має дотримання платниками податків податкової дисципліни, під якою розуміємо своєчасне внесення фізичними і юридичними особами встановлених законом обов'язкових платежів і зборів до державного бюджету країни. Дотримання податкової дисципліни платниками податків в умовах, коли майже половина доходів господарюючих суб'єктів, працюючого населення ховається в тіні, має велике значення.

Величина доходів місцевих бюджетів залежить не тільки від джерел їх формування, але і способів розмежування доходів між бюджетними ланками. Прийнятий порядок розподілу доходів між ланками місцевих бюджетів не забезпечує формування достатньої дохідної бази органів місцевого самоврядування для виконання делегованих функції та не сприяє їх зацікавленості у збільшенні доходів на своїй території.

Важливо розуміти, що сам по собі показник бюджетних доходів громад не є миттєвим індикатором відновлення економічного зростання. У 2016 році на доходи місцевих бюджетів впливали чотири основних чинника:

1. *Інфляція* – 12,4%. Це, якщо у загальному розумінні, – та величина, на яку збільшилась база оподаткування по тих податках, які залежать від кінцевої ціни для споживача. Для бюджетів громад це

безпосередньо означає більші надходження 5-відсоткового акцизного податку, єдиного податку з обороту. А також непрямим чином – через зростання надходжень загальнодержавних податків і зборів і відповідну можливість збільшення обсягів дотацій і субвенцій з державного бюджету. І зовсім опосередкований вплив – через поступове підвищення заробітної плати у зв'язку зі зростанням цін.

2. *зростання номінальної заробітної плати* – на 22,5%. Тобто, збільшилась база оподаткування податком на доходи фізичних осіб. Цей податок більшою частиною залишається на місцевому рівні (60% - до районних бюджетів, бюджетів міст обласного значення та об'єднаних громад і 15% – до обласних бюджетів). У підсумку ПДФО сформував у 2016 р. 46,3% власних доходів місцевих бюджетів. Оскільки сума податку склала загалом 139 млрд. грн. (з них 79 млрд. грн. залишились у розпорядженні місцевих бюджетів), то зростання заробітної плати майже на чверть – дуже вагомий (і основний) чинник.

3. *пряма державна підтримка (трансферти)*. У 2016 р. регіони, райони і громади отримали 195,4 млрд. грн. дотацій і субвенцій (на 21 млрд. грн. більше, ніж у 2015 р.). На 2017 рік Уряд запланував ще плюс 55 млрд. грн. трансфертів. Як наслідок, хоча власні доходи місцевих бюджетів і зростають, в середньому громади 53 копійки з кожної витраченої у минулому році гривні отримали від держави**.**

4. *фіскальна децентралізація*. Уряд прийняв рішення (підтримане Верховною Радою), що місцеві бюджети залишатимуть собі більший відсоток податкових коштів, мобілізованих на певній території. До речі, запровадження нових місцевих податків і зборів також прийнято розглядати у контексті децентралізації, хоча з децентралізацією це не має нічого спільного. Важливо також розуміти, що мова йде про перерозподіл часток надходжень, якими оперуватимуть бюджети різних рівнів (а також зміну ставок податків і запровадження нових), а не про створення нової вартості і стрімке зростання. Для ілюстрації: у 2016 р. (рік початку фіскальної децентралізації) податкові надходження до місцевих бюджетів збільшились у 1,5 разу, а до державного бюджету – лише на 23%.

Варто наголосити, що таке зростання стало можливим завдяки новаціям Податкового кодексу в частині зміни переліку місцевих податків і зборів та підходів до їх адміністрування, зокрема:розширено базу оподаткування податком на нерухоме майно шляхом включення об'єктів нежитлової нерухомості; запроваджено транспортний податок (з автомобілів до 5 років і об'ємом циліндрів двигуна понад 3000 куб см); встановлено акцизний податок з реалізації через роздрібну торговельну мережу алкогольних напоїв, тютюнових виробів та палива за ставкою від 2% до 5% від їх вартості, включаючи ПДВ; передано у повному обсязі з державного бюджету до місцевих бюджетів плату за надання адміністративних послуг та державного мита; збільшено частку зарахування до місцевих бюджетів екологічного податку з 35% до 80%; закріплено за місцевими бюджетами значну частину надходжень ПДФО; переведено надходження єдиного податку зі спеціального до загального фонду місцевих бюджетів.

Посилення ролі податкових надходжень можливе за таких умов:

- формування податкової культури населення, у тому числі платників податків;
- інформування платників податків щодо податкового законодавства;
- роз'яснення щодо порядку застосування податкового законодавства та організація навчання платників податків;
- підвищення ролі органів місцевого самоврядування та податкової служби в легалізації доходів підприємців;
- удосконалення практики справляння податку на нерухомість, який є потенційним джерелом диверсифікації доходів місцевих бюджетів в Україні;
- збільшення впливу органів місцевого самоврядування на наповнення місцевих бюджетів шляхом розширення їхніх прав стосовно місцевого оподаткування;
- розвиток інституту місцевих податків і зборів, який відображатиме спрямування політики органів місцевого самоврядування в галузі зайнятості, соціального захисту населення, охорони навколишнього природного середовища [3].

Висновки. Одним з найважливіших формуючих факторів доходів місцевого бюджету є податки. Підвищення ролі податків і збільшення частини доходу за їх рахунок є головним напрямом зміцнення місцевих бюджетів, розширення їх фінансової автономії. А ефективне використання доходів місцевих бюджетів в свою чергу є важливим інструментом зміцнення всієї фінансової та економічної системи України. Місцеві бюджети відіграють значну роль у забезпеченні функціонування житлово-комунального господарства, закладів культури та спорту, засобів масової інформації, транспорту, дорожнього господарства тощо.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України [Текст]. – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010. – № 50-51. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17. (дата звернення: 01.10.2017).

2. Запатріна І.В. Бюджетна політика стимулювання економічного зростання та механізми її реалізації / І.В. Запатріна, Т.Б. Лебеда // Фінанси України. – 2006. – № 4. – С. 38–45. – Бібліогр.: 7 назв.

3. Іваницька М.П. Напрями посилення ролі податкових надходжень у системі доходів місцевих бюджетів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0% B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%B D%D1%82%D1%8B/Downloads/inek_2013_8_65%20(2).pdf. (Дата звернення 26.10.2017 р.)

4. Кабмін очікує зростання доходів місцевих бюджетів до 185 мільярдів. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : https://economics.unian.ua/finance/2141529-kabmin-ochikue-zrostannya-dohodiv-mistsevih-byudjetiv-do-185-milyardiv.html. (Дата звернення 25.10.2017 р.).

5. Кириленко О.П. Органи місцевого самоврядування повинні мати право самостійно визначати ставки місцевих податків і зборів [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/olgakirilenko-organimiscevogo-samovryaduvannya-p/. (дата звернення 25.10.2017 р.)

6. Нікітішин А.О. Податкові надходження: сучасний стан та роль у бюджетній політиці./ А.О. Нікітішин, І.С. Хозінська, В.В. Пасічник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/32_PRNT_2013/ Economics/3_149335.doc.htm. (Дата звернення 25.10. 2017 р.)

7. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.treasury.gov.ua. (Дата звернення 20.10.2017 р.)

8. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О.Кириленко, Б.Малиняк, В.Письменний, В.Русін / Асоціація міст України – К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 396 с.

9. Проць Н.В. Формування податкових надходжень місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації. / Наталія Василівна Проць [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1501/15pnvfpn.pdf (Дата звернення 27.10.2017 р.).

References

1. Bjudzhetnyj kodeks Ukrai'ny [Budget Code of Ukraine] (2010). Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrai'ny (VVR), 50-51. : http://zakon5. rada.gov.ua/laws/show/2456-17.

2. Zapatrina I.V., Lebeda T.B. Byudzhetna polity`ka sty`mulyuvannya ekonomichnogo zrostannya ta mexanizmy` yiyi realizaciyi [Budget policy to stimulate economic growth and mechanisms for its implementation] // Finansy` Ukrayiny`. – 2006. – No 4. – S. 38–45.

3. Ivany`cz`ka M.P. Napryamy` posy`lennya roli podatkovy`x nadxodzhen` u sy`stemi doxodiv miscevy`x byudzhetiv [Directions of increasing the role of tax revenues in the system of local budget revenues]. : file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0% B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%B D%D1%82%D1%8B/Downloads/inek_2013_8_65%20(2).pdf.

4. Kabmin ochikuye zrostannya doxodiv miscevy`x byudzhetiv do 185 mil`yardiv [The Cabinet of Ministers expects local budget revenues to grow to 185 billion]. : https://economics.unian.ua/finance/2141529-kabmin-ochikue-zrostannya-dohodiv-mistsevih-byudjetiv-do-185-milyardiv.html.

5. Ky`ry`lenko O.P. Organy` miscevogo samovryaduvannya povy`nni maty` pravo samostijno vy`znachaty` stavky` miscevy`x podatkiv i zboriv [Bodies of local self-government should have the right to independently determine the rates of local taxes and fees]. : http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/olgakirilenko-organimiscevogo-samovryaduvannya-p//

6. Nikitishy`n A.O., Xozins`ka I.S., Pasichny`k V.V. Podatkovi nadxodzhennya: suchasny`j stan ta rol` u byudzhetnij polity`ci [Tax Revenues: Current Status and Role in Budget Policy]. : http://www.rusnauka.com/32_PRNT_2013/ Economics/3_149335.doc.htm/.

7. Oficijny`j sajt Derzhavnoyi kaznachejs`koyi sluzhby` Ukrayiny` [Official site of the State Treasury Service of Ukraine]. : http://www.treasury.gov.ua.

8. Planuvannya ta upravlinnya finansovy`my` resursamy` tery`torial`noyi gromady` [Planning and management of the financial resources of the territorial community]. / O. Ky`ry`lenko, B. Maly`nyak, V. Py`s`menny`j, V. Rusin / Asociaciya mist Ukrayiny` – K., TOV «PIDPRY`YeMSTVO «VI EN EJ», 2015. – 396 s.

9. Procz` N.V. Formuvannya podatkovy`x nadxodzhen` miscevy`x byudzhetiv v konteksti byudzhetnoyi decentralizaciyi [Formation of tax revenues of local budgets in the context of fiscal decentralization]. : https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1501/15pnvfpn.pdf

ДАНІ ПРО АВТОРА
Калмиков Олег Валентинович, к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький, Київська обл., Україна, 08401
e-mail: oksi011279@gmail.com

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ
Калмыков Олег Валентинович, к.э.н., доцент кафедры учета и налогообложения
ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, Киевская обл., Украина, 08401
e-mail: oksi011279@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHOR
Kalmykov O.V., PhD, Associate professor of chair of the of Accounting and Taxation
Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University
Sukhomlynsky Str., 30, Pereyaslav-Khmelnytsky, Kyiv region, 08401, Ukraine
e-mail: oksi011279@gmail.com